

УДК 37.026 (078)

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2020-91-13>

ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ПЕДАГОГІКИ ДО ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ»

Фізеші Октавія Йосипівна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки дошкільної,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Мукачівський державний університет
oktaviia.fizeshi@gmail.com
orcid.org/0000-0003-0423-3154

У статті розкрито зміст і значення курсу «Теорія та методика виховання» в системі підготовки майбутніх учителів початкової школи на бакалаврському рівні й особливості підготовки магістрантів – майбутніх викладачів педагогіки до його викладання.

Мета дослідження – узагальнити особливості підготовки майбутніх викладачів педагогіки до викладання курсу «Теорія та методика виховання» в системі професійної освіти майбутніх учителів початкової школи.

Методи дослідження: метод теоретичного аналізу нормативних освітніх документів і навчально-методичної літератури з питань методики викладання педагогіки у закладах вищої педагогічної освіти; методи узагальнення, систематизації для формулювання висновків наукового дослідження.

Результати. Основна увага публікації зосереджується на теоретичних і практичних аспектах засвоєння майбутніми вчителями початкової школи змісту навчальної дисципліни «Теорія та методика виховання», формуванні на його основі компетентностей до реалізації педагогічної діяльності за умов сучасної початкової школи. Важливою умовою для ефективного засвоєння змісту навчального курсу є комплексна підготовка майбутнього викладача педагогіки в магістратурі. Зокрема, важливим у цьому контексті є вивчення методики викладання розділу педагогіки «Теорія та методика виховання», яка включає ознайомлення майбутніх викладачів педагогіки з основними цілями та завданнями курсу, його структурою, особливостями побудови робочої програми з дисципліни, переліком розділів і тем, рекомендованих до вивчення майбутніми вчителями початкової школи. Також важливим є оволодіння найбільш раціональними формами та методами організації аудиторної (лекцій, семінарських занять, мікрорекламування, моделювання педагогічних ситуацій та ін.) та позааудиторної (педагогічного спостереження за реальним педагогічним процесом у початковій школі, ознайомлення з педагогічною та методичною літературою, вивчення передового педагогічного досвіду тощо) роботи студентів. Чинниками ефективного підготовки майбутніх викладачів педагогіки до викладання курсу «Теорія та методика виховання» у системі підготовки майбутніх учителів початкової школи виступають: організаційно-методична підготовка майбутніх викладачів педагогіки до викладання «Теорії та методики виховання», спрямування змісту методики викладання на формування системи теоретичних знань із теорії та методики виховання і практичних умінь і навичок їх застосування у викладацькій діяльності, розвиток професійної компетентності шляхом використання інтерактивних методів викладання, організація рефлексивної діяльності магістрантів щодо процесу і результату власної викладацької діяльності під час проходження асистентської практики.

Висновки. Підготовка майбутніх викладачів педагогіки до викладання навчальної дисципліни «Теорія та методика виховання» є системною та комплексною діяльністю, спрямованою на формування особистості викладача з високим рівнем наукових знань, здатністю до творчого переосмислення навчального матеріалу, практичними вміннями його викладу.

Ключові слова: *теорія та методика виховання, методика викладання, вчитель початкової школи, викладач педагогіки.*

CONTENTS OF PREPARATION OF FUTURE TEACHERS OF PEDAGOGY FOR TEACHING THE COURSE “THEORY AND METHODS OF EDUCATION”

Fizeshi Oktaviia Yosypivna,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor at the Chair of Pedagogy of Preschool,
Primary Education and Educational Management
Mukachevo State University
oktaviia.fizeshi@gmail.com
orcid.org/0000-0003-0423-3154

The article reveals the content and significance of the course “Theory and methods of education” in the system of training future primary school teachers at the bachelor’s level and features of preparation of students studying for a master’s degree (future teachers of pedagogy) for teaching this discipline.

Purpose is: to generalize the features of training future teachers of pedagogy to teach the course “Theory and methods of education” in the system of professional education of future primary school teachers.

Methods are: the method of theoretical analysis of normative educational documents and educational-methodical literature on methods of teaching pedagogy in institutions of higher pedagogical education; the method of generalization, systematization to formulate the conclusions of scientific research.

Results are: the main attention of the publication is focused on theoretical and practical aspects of mastering by future primary school teachers the content of the discipline “Theory and methods of education”, formation on its basis of competencies for the implementation of pedagogical activities in a modern primary school. An important condition for the effective assimilation of the content of the course is the comprehensive training of future teachers of pedagogy in the master’s program. In particular, it is important in this context to study the methods of teaching the section of pedagogy “Theory and methods of education”, which includes acquaintance of future teachers of pedagogy with the main purposes and tasks of a course, its structure, features of construction of the working program on discipline, the list of sections and subjects, which are recommended for study by future primary school teachers. It is also important to master the most rational forms and methods of classroom organization (lectures, seminars, micro-teaching, modeling of pedagogical situations, etc.) and extracurricular (pedagogical observation of the real pedagogical process in primary school, acquaintance with pedagogical and methodical literature, study of advanced pedagogical experience, etc.) of students’ work. Factors of effective preparation of future teachers of pedagogy for teaching the course “Theory and methods of education” in the system of training future teachers of primary school are: organizational and methodological preparation of future teachers of pedagogy for teaching “Theory and methods of education”, directing the content of teaching methods to the formation of a system of theoretical knowledge on the theory and methods of education and practical skills and abilities to apply them in teaching, development of professional competence through the use of interactive teaching methods, organization of reflective activities of students studying for a master’s degree in the process and results of their own teaching activities during the internship.

Conclusions are: preparation of future teachers of pedagogy for teaching the discipline “Theory and methods of education” is a systematic and complex activity, which is aimed at forming a teacher’s personality with a high level of scientific knowledge, ability to creatively rethink educational material, practical skills for teaching educational material.

Key words: *theory and methods of education, methods of teaching, primary school teacher, teacher of pedagogy.*

Вступ

Багатогранність педагогічної професії підносить її до рівня мистецтва. Проте, як зазначено в Концепції педагогічної освіти, «високий рівень академічних досягнень, продемонстрований здобувачем педагогічного фаху під час навчання у закладі освіти, не гарантує його успішності у професійній діяльності» (Концепція розвитку педагогічної освіти, 2018). Тож набуває актуальності проблема якісної підготовки та проектування студента як компетентного та конкурентоспроможного фахівця – вчителя початкової школи.

1. Теоретичне обґрунтування проблеми

Однією з базових навчальних дисциплін із циклу професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи на бакалаврському рівні є «Педагогіка», яка за спеціальністю 013 Початкова освіта викладається як комплекс взаємопов’язаних навчальних дисциплін: «Основи педагогіки», «Дидактика», «Теорія та методика виховання», «Школознавство / Соціально-педагогічні основи управління освітою», «Історія педагогіки», «Основи педагогічної майстерності / творчості» (Освітньо-професійна програма першого (бакалаврського) рівня, 2017), (Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра, 2012). Якісне викладання педагогічних дисциплін залежить від рівня нау-

ково-теоретичної, психолого-педагогічної, методичної готовності викладача педагогіки, його викладацької майстерності, здатності до творчо-перетворювальної діяльності.

Мета дослідження – узагальнити особливості підготовки майбутніх викладачів педагогіки до викладання курсу «Теорія та методика виховання» в системі професійної освіти майбутніх учителів початкової школи.

2. Методологія та методи

Задля досягнення поставленої мети нами використований комплекс *методів дослідження*, зокрема: метод теоретичного аналізу нормативних освітніх документів і навчально-методичної літератури з питань методики викладання педагогіки у закладах вищої педагогічної освіти; методи узагальнення, систематизації для формулювання висновків наукового дослідження.

Сьогодні методика викладання педагогічних дисциплін ще не є єдиною усталеною науковою системою, «її формування відбувається у процесі оформлення педагогіки як навчального предмета» (Дубасенюк, Антонова, 2012: 7). Значну роль у формуванні методики викладання педагогіки відіграють наукові та навчально-методичні праці з питань педагогіки вищої школи (Л. Артемова, С. Вітвицька, В. Луговий, О. Пехота та ін.), методики викладання у вищій школі (О. Антонова, О. Дубасенюк, В. Каплінський, Н. Мачинська та ін.), підго-

товки викладачів для закладів вищої освіти (Н. Батечко, В. Бондар, О. Гура, Л. Хоружа та ін) та ін. Цікавою в межах предмету нашого дослідження є навчально-методична праця О. Дубасенюк та О. Антонової «Методика викладання педагогіки» (Дубасенюк, Антонова, 2012), у якій розкрито систему роботи з вивчення окремих тем до кожного розділу педагогіки.

3. Результати та дискусії

Вчитель початкової школи відіграє важливу роль у формуванні особистості молодшого школяра, його соціалізації, засвоєнні загальнолюдських і національних цінностей та формуванні на їх основі моделей поведінки в соціумі. Вивчення на бакалаврському рівні навчальної дисципліни «Теорія та методика виховання» є важливим компонентом педагогічної освіти. Програма курсу передбачає ознайомлення майбутнього вчителя з основними поняттями теорії виховання, сучасними тенденціями та змістом виховання, особливостями виховного процесу тощо. Оволодіння майбутніми педагогами вміннями застосовувати методи й організаційні форми виховання залежно від поставлених цілей та умов виховання, моделювати й аналізувати виховні заходи, конструктивно взаємодіяти з учнями та їхніми батьками реалізується шляхом організації активної взаємодії з лектором, керівником педагогічної практики, методистом. Із метою забезпечення фахової підготовки в рамках спеціальності 013 Початкова освіта до навчальних планів підготовки на магістерському рівні введено вивчення інтегрованого навчального курсу «Теорія та методика виховання з методикою викладання у вищій школі» (Освітньо-професійна програма другого (магістерського) рівня, 2017), основна мета якого полягає в ознайомленні магістрантів з особливостями викладання курсу «Теорія та методика виховання» у закладах вищої педагогічної освіти. Актуальність запропонованого курсу також зумовлена особливостями підготовки фахівців магістерського рівня, котрі вступають до закладів вищої педагогічної освіти на основі так званого «перехресного» вступу та не мають базової вищої освіти з обраної спеціальності.

Вивчення курсу «Теорія та методика виховання з методикою викладання у вищій школі» сприяє оволодінню магістрантами *знаннями* про основні поняття та категорії теорії та методики виховання; про зміст курсу «Теорія та методика виховання» з його структурними компонентами; про особливості процесу виховання, його закономірності та принципи; про методи й організаційні форми виховання, їхню класифікацію та характеристики; про види, форми та методи діагностики; *вміннями* складати

навчальні програми з дисципліни; планувати проведення різних видів навчальних занять; проводити навчальні заняття (лекції, семінарські / практичні); здійснювати контроль і діагностику навчальних досягнень студентів; організовувати позааудиторну роботу зі студентами з вивчення дисципліни. Практичні навички магістранти набувають під час проходження асистентської практики, де, серед інших завдань, передбачено проведення навчальних занять із «Теорії та методики виховання».

У процесі викладу курсу передбачено різні види освітньої діяльності: активне слухання, участь у діалогах і дискусіях під час лекцій, спостереження занять із «Теорії та методики виховання», розробку тексту лекцій з окремих тем, програвання й аналіз педагогічних ситуацій, їх моделювання, роботу з першоджерелами, виконання творчих завдань, виготовлення наочного матеріалу. В основу методики покладено творче оволодіння майбутніми вчителями педагогічною теорією, що передбачає розробку практичних завдань різноманітного типу та застосування форм і методів, спрямованих на формування умінь і засобів педагогічної творчої діяльності. Реалізація підходу співробітництва, ділового партнерства між викладачем і студентом можлива шляхом застосування активних та інтерактивних форм і методів навчання, які передбачають максимальну самостійність і творчість студента. Так, у ході вивчення курсу «Теорія та методика виховання з методикою викладання у вищій школі» магістранти розширюють і поглиблюють, узагальнюють і систематизують знання з теорії та методики виховання і водночас оволодівають практичними вміннями та навичками до презентації знань у контексті мікрОВикладання, що застосовується як активний метод взаємодії між викладачем і студентом на практичних заняттях (магістранти демонструють окремі фрагменти лекційних і семінарсько-практичних занять із подальшим обговоренням), через участь у дискусіях (наприклад: «Основне завдання школи: навчати або виховувати?», «Який стиль педагогічного спілкування обираєш Ти?», «Індивідуальність або колективність у вихованні: за і проти», «Дев'ятнадцять хвилин: що можуть змінити вчитель, батьки, громадськість, друзі» тощо).

Важливого значення у підготовці магістрантів до викладання педагогіки надається питанню навчально-методичного забезпечення дисципліни. Зокрема, в рамках засвоєння основного змісту курсу «Теорія та методика виховання з методикою викладання у вищій школі» магістранти отримують індивідуальні завдання до кожної теми бакалаврського курсу «Теорія та методика виховання»,

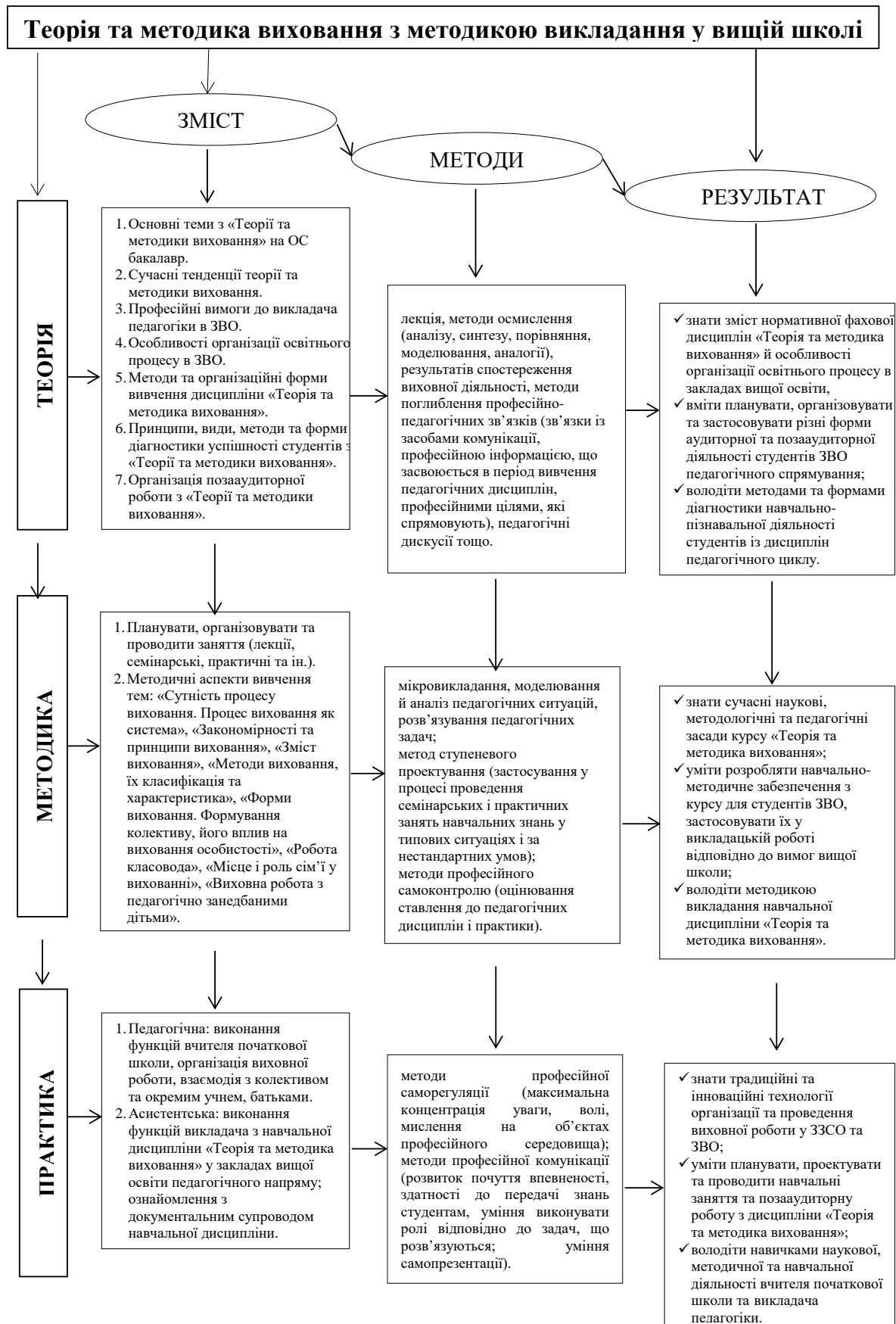

Рис. 1. Модель вивчення навчальної дисципліни «Теорія та методика виховання з методикою викладання у вищій школі»

сутність яких полягає в підготовці конспекту лекцій з обов'язковим наочним супроводом до теми (відеофрагментами, схемами, таблицями, портретами, фотографіями тощо), плану-конспекту семінарсько-практичного заняття включно з розробкою карток для індивідуального контролю, тестових завдань тощо. Таким чином, вивчення навчальної дисципліни «Теорія та методика виховання з методикою викладання у вищій школі» здійснюється у трьох площинах: теоретичній, методичній і практичній (рис. 1).

На користь доцільності й ефективності запропонованого курсу свідчить також позитивна динаміка щодо готовності майбутніх викладачів педагогіки до викладання дисципліни, а саме: розроблене магістрантами навчально-методичне забезпечення до кожної із запропонованих тем із «Теорії та методики виховання» та комплекс засобів контролю та діагностики навчальних досягнень студентів бакалаврського рівня, вдало підібрані наочні засоби навчання (відеофрагменти виховних заходів, презентації тощо) було в повному обсязі використано у процесі проходження асистентської практики. Розроблена нами модель (рис. 1) сприяє якійс підготовці майбутніх викладачів «Теорії та методики виховання» шляхом організації роботи в межах теоретичної, методичної та практичної площин.

З метою професійно-практичного спрямування майбутніх викладачів педагогіки нами розроблено методичні рекомендації щодо особливостей викладу основних тем із курсу «Теорія та методика виховання» (Фізеші, 2019), які лежать в основі формування практичних навичок до викладацької діяльності, а також передбачають можливість творчого переосмислення навчального матеріалу, урізноманітнення методів і форм його подачі.

Висновки

Отже, підготовка майбутніх викладачів педагогіки до викладання навчальної дисципліни «Теорія та методика виховання» є системною та комплексною діяльністю, спрямованою на формування особистості викладача з високим рівнем наукових знань, здатністю до творчого переосмислення навчального матеріалу, практичними вміннями його викладання в системі підготовки майбутніх учителів початкової школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубасенюк О.А., Антонова О.С. Методика викладання педагогіки. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012.
2. Концепція розвитку педагогічної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення: 03.11.2020).

3. Освітньо-професійна програма другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 013 «Початкова освіта» галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка». Мукачєво : Мукачєвський державний університет, 2017. URL: https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/01-Освіта_Педагогіка_013-Початкова-освіта.pdf (дата звернення: 03.11.2020).

4. Освітньо-професійна програма першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 013 «Початкова освіта» галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка». Мукачєво : Мукачєвський державний університет, 2017. URL: https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/01-Освіта_Педагогіка_013-Початкова-освіта.pdf (дата звернення: 03.11.2020).

5. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра (в частині розподілу загального навчального часу за циклами підготовки, переліку та обсягу нормативних дисциплін). Галузь 0101 Педагогічна освіта. Напрямок підготовки 6.010102 Початкова освіта. Київ, 2012.

6. Фізеші О.Й. Теорія та методика виховання з методикою викладання у вищій школі: навчально-методичні матеріали до вивчення курсу для студентів освітнього ступеня «магістр» спеціальності 013 Початкова освіта : навчально-методичний посібник. Мукачєво : МДУ, 2019. 76 с.

REFERENCES

1. Dubasenyuk, O.A., Antonova, O.Ye. (2012). *Metodyka vykladannya pedahohiky* [Methods of teaching pedagogy]. Zhytomyr: ZhSU Publishing House. I. Franko.
2. *Konceptsiya rozvytku pedagogichnoyi osvity* [The concept of teacher education]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>. Date of application: 2020.11.03.
3. *Osvitn'o-profesiyna prohrama drugoho (mahisters'koho) rivnya vyshchoyi osvity zi spetsial'nosti 013 "Pochatkova osvita" haluzi znan' 01 "Osvita / Pedahohika"* [Educational-professional program of the second (master's) level of higher education in the specialty 013 "Primary education" in the field of knowledge 01 "Education / Pedagogy"]. (2017). Mukachevo: Mukachevo State University. URL: https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/01-Освіта_Педагогіка_013-Початкова-освіта.pdf. Date of application: 2020.11.03.
4. *Osvitn'o-profesiyna prohrama pershoho (bakalavrs'koho) rivnya vyshchoyi osvity zi spetsial'nosti 013 "Pochatkova osvita" haluzi znan' 01 "Osvita / Pedahohika"* [Educational-professional program of the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 013 "Primary education" in the field of knowledge 01 "Education / Pedagogy"]. (2017). Mukachevo: Mukachevo State University. URL: https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/01-Освіта_Педагогіка_013-Початкова-освіта.pdf. Date of application: 2020.11.03.
5. *Osvitn'o-profesiyna prohrama pidhotovky bakalavra (v chastyni rozpodilu zahal'noho navchal'noho chasu za tsyklamy pidhotovky, pereliku ta obsyahu normatyvnykh dystsyplin)* [Educational and professional bachelor's program (in terms of the distribution of total study time by cycles of training, list and scope of normative disciplines)]. (2012). Kyiv.
6. Fizeshi, O.Y. (2019). *Teoriya ta metodyka vykhovannya z metodykoyu vykladannya u vyshchiiy shkoli* [Theory and methods of education with methods of teaching in high school]. Mukachevo: Mukachevo State University.

*Стаття надійшла до редакції 12.11.2020.
The article was received 12 November 2020.*